

İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin Okullarda Yaşanılan Akran Zorbalığı Hakkındaki Görüş ve Önerileri

Primary and Secondary School Teachers' Opinions and Suggestions on Peer Bullying in Schools

ÖZET

Zorbalık, bir kişiye, gruba veya topluluğa yönelik kasıtlı olarak zarar veren, korkutan veya rahatsız eden davranıştır ve son dönemlerde okullarımızda yaygın görülmektedir. Okullarda görülen zorbalık türüne akran zorbalığı denir ve güvenli bir eğitim ortamını engelleyeceğinden akran zorbalığının okullarda yaşanmıyor olması arzu edilir.

Araştırmamızın amacı; ilk ve ortaokullarda yaşanan akran zorbalığıyla ilgili bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerini alarak akran zorbalığıyla mücadele kapsamında öneri geliştirmektir. Samsun ilinin İlkadım, Atakum, Canik ve Tekkeköy ilçelerindeki ilk ve ortaokullarda görev yapan 48 öğretmene yapı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseninin tercih edildiği araştırmamızda veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre; ilkokullardaki akran zorbalığı oranı ortaokullara göre, erkek öğrencilerdeki akran zorbalığı ise kız öğrencilere göre daha fazladır. Erkek öğrencilerin daha çok fiziksel zorbalıkta, kız öğrencileri ise daha çok sözel zorbalıkta bulunduğu görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin büyük oranda zorbalığa uğradığını kimseye paylaşmak istememesi ciddiye alınması gereken bir husus olarak görülmelidir.

Öğretmenlerin zorbalık davranışı karşısında neler yaptıkları incelendiğinde ise, daha çok zorbalık davranışı gerçekleştirmede öğretmenlerin eyleme geçtikleri görülmüştür. Bazı öğretmenlerin zorbalık eylemi karşısında sınıfta bilgilendirme yapması dışında önlemeye yönelik bir eylemin pek yapıldığı söylenemez. Oysa zorbalık davranışını önlemede, bu davranışları yapabilecek öğrencileri önceden belirleme, okulda veli de dahil herkesin katıldığı zorbalıkla mücadele planını hazırlama ve sonuçları izleme gibi eylemler yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akran Zorbalığı, Davranış Sorunları, Öz Saygı, Kendini İfade Edebilme

ABSTRACT

Bullying is a behavior that intentionally harms, intimidates or harasses a person, group or community and has recently become common in our schools. The type of bullying seen in schools is called peer bullying and it is desirable that peer bullying does not occur in schools as it would prevent a safe educational environment.

The aim of our research is to take the opinions of teachers working in these schools about peer bullying in primary and secondary schools and to develop suggestions within the scope of combating peer bullying. Semi-structured interview forms were applied to 48 teachers working in primary and secondary schools in İlkadım, Atakum, Canik and Tekkeköy districts of Samsun province. The data were analyzed by descriptive analysis method in our research in which the phenomenological design, one of the qualitative research methods, was preferred.

According to the results of our research; the rate of peer bullying in primary schools is higher than in secondary schools, and the rate of peer bullying in male students is higher than in female students. It was observed that male students were more likely to engage in physical bullying and female students were more likely to engage in verbal bullying. The fact that a large proportion of middle school students do not want to share with anyone that they have been bullied should be taken seriously.

When the actions of teachers in the face of bullying behavior were examined, it was seen that teachers mostly took action when bullying behavior occurred. Except for some teachers informing the class about the bullying behavior, it cannot be said that any action was taken to prevent it. However, in order to prevent bullying behavior, actions such as identifying students who may engage in these behaviors in advance, preparing an anti-bullying plan with the participation of everyone at school, including parents, and monitoring the results should be taken

Keywords: Peer Bullying, Behavior Problems, Self-esteem, Self-expression

GİRİŞ

Okullar, öğrencilere akademik bilginin ve mesleki becerinin yanı sıra sosyal sorumlulukların, oto kontrolün ve diğer bireylere saygının kazandırıldığı kurumlardır. Her çocuk ve genç güvenli okul ortamında eğitim alma hakkına sahiptir (Leach2005, 385). Ancak: zorbalığın olduğu okulda hiçbir öğrenci güvenli bir ortamda eğitim alamayacağından, zorbalık okullarda olmaması gereken bir konudur.

Necip Tosun¹

Emre Ardil²

Muhammet Şahin³

Fatih Yılmaz⁴

Mustafa Göker⁵

How to Cite This Article

Tosun, N., Ardil, E., Şahin, M., Yılmaz, F. & Göker, M. (2023). "İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin Okullarda Yaşanılan Akran Zorbalığı Hakkındaki Görüş ve Önerileri", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(71):4002-4010. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.73743>

Arrival: 18 August 2023

Published: 31 December 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Öğretmen, Meb, Samsun, Türkiye.

² Öğretmen, Meb, Samsun, Türkiye.

³ Öğretmen, Meb, Samsun, Türkiye.

⁴ Öğretmen, Meb, Samsun, Türkiye.

⁵ Öğretmen, Meb, Samsun, Türkiye.

Zorbalık Kavramı ve Türleri

Zorbalık, bir kişiye, gruba veya topluluğa yönelik kasıtlı olarak zarar veren, korkutan veya rahatsız eden davranıştır. Zorbalık ile şiddet birbirine benzetilse de zorbalığı şiddetten ayıran temel unsur güç dengesizliğidir. Zorbalık davranışında bulunan kişi ya da kişilerin zorbalığa maruz kalan kişi ya da kişilere güç bakımından baskın oldukları görülmektedir.

Zorbalık türleri

Fiziksel Zorbalık: Bir kişinin karşı fiziksel şiddet uygulama, vurma, tekmeleme, itme gibi olayları içermesi.

Sözlü Zorbalık: Hakaret etme, küfür etme, alay etme, aşağılama gibi sözlü saldırılar içerir.

Duygusal Zorbalık: Kişinin duygusal değişimine yönelik olmayı içerir. Sürekli eleştiri yapma, tehdit etme, dedikodu yayma veya dalgalanma gibi duygusal etkileşimleri içerir.

Sosyal Zorbalık: Kişiyi toplum içinde dışlama şeklinde gerçekleşir.

Çevrimiçi Zorbalık: İnternet üzerinden yapılan zorbalık biçimidir.

Cinsel Zorbalık: Cinsel içerikli saldırılar içerir.

Dindarlık veya Irk Temelli Zorbalık: Kişinin dini inançlarına veya ırkına yönelik saldırıları içerir.

Okul Zorbalığı: bir öğrencinin diğer bir öğrenciye niyetli olarak zarar verme, onu korkutma veya rahatsız etme amacını taşıyan tekrarlayan davranışları içerir.

İşyeri Zorbalığı: İşyerinde çalışanlar arasında gerçekleşen zorbalık biçimidir.

Okul Zorbalığı (Akran Zorbalığı)

Okulda zorbalık (akran zorbalığı) genel olarak tanımlanacak olursa; kışkırtma unsuru olmaksızın aralarında fiziksel ya da psikolojik açıdan bir güç eşitsizliği olan çocuklardan güçlünün, karşı tarafa bilerek ve isteyerek, niyetli, kasıtlı, sistemli bir biçimde belli zaman aralıkları ile uyguladığı, kurbanda korku, endişe veya zarar vermeyi amaçlayan fiziksel, sözel, psikolojik saldırı veya yıldırma kapsar (Akgün 2005; Baldry ve Farington 2000,17; Salmivalli 1999, 1268; Pellegrini 1998, 165; Olweus 1994,1174; Schwartz ve ark. 1997, 665)

Okulda zorba davranışlar genellikle fiziksel, sosyal ya da sözel olarak gerçekleşir. Son zamanlarda okullarda çevrimiçi zorbalık türünün de sık görüldüğü söylenebilir. Fiziksel zorbalık; vurma, itme, çelme takma, tükürme gibi eylemlerle gerçekleşir. Sözel zorbalık; hakaret etme, küçük düşürme, tehdit etme gibi eylemlerle gerçekleşirken sosyal zorbalık ise dışlama, hakkında dedikodu yayma gibi eylemlerle gerçekleşir.

Akran Zorbalığının Nedenleri

Zorbalık davranışının nedenleri karmaşık ve çok çeşitli olabilir. Zorbalık, genellikle birçok etkenin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkar. İşte zorbalık davranışının yaygın nedenlerinden bazıları şu şekildedir:

Güç Dengesizliği ve Kontrol Arayışı: Zorbalık genellikle güç dengesizliğine dayanır. Zorbalar, kontrol ve üstünlük arayışında olabilirler. Bu, kişinin başkalarına zarar vererek veya onları kontrol ederek kendini daha güçlü hissetmeye çalışmasıyla ilişkilidir.

Duygusal Sorunlar ve Dışlanma: Zorbaların kendi duygusal sorunları veya kendilerini dışlanmış hissetmeleri, bu davranışı sergilemelerine neden olabilir. Zorbalık, kişinin kendi sorunlarından kaçma veya bu sorunları başkalarına yansıtma şekli olabilir.

Düşük Özsaygı ve Empati Eksikliği: Zorbalar genellikle düşük özsaygıya sahip olabilir ve bu eksikliklerini başkalarına zarar vererek veya onları aşağılayarak gidermeye çalışabilirler. Ayrıca, empati eksikliği, başkalarının duygularını anlama ve onlara saygı gösterme yeteneğinin zayıf olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Aile ve Çevresel Faktörler: Zorbalık davranışının arkasında aile içi problemler, ebeveynlerin tutumu, aile içindeki zorbalık örnekleri, çocuklukta yaşanan travmatik olaylar gibi çeşitli aile ve çevresel faktörler bulunabilir.

Modelleme ve Taklit Etme: Çocuklar genellikle çevrelerindeki davranışları modelleyerek öğrenirler. Eğer bir çocuk, aile üyeleri, arkadaşları veya medya aracılığıyla zorlayıcı davranışları görüyorsa, bu davranışları taklit etme olasılığı artabilir.

Dil ve Kültürel Faktörler: Bazı kültürlerde veya dil kullanımında, aşağılama veya şiddet içeren ifadelerin normalleştirilmesi, zorbalık davranışlarını teşvik edebilir. Kültürel normlar ve değerler, bireylerin davranışlarını şekillendirebilir.

Dikkat Çekme İhtiyacı: Zorbalık, bir kişinin dikkat çekme ihtiyacından kaynaklanabilir. Zorbalar, davranışlarıyla diğerlerinden farklı olmayı veya dikkat çekmeyi amaçlayabilirler.

Her zorbalık durumu benzersizdir ve birden çok faktör etkileşim halinde olabilir. Bu nedenle, zorbalıkla başa çıkmak ve önlemek için geniş bir yaklaşım benimsemek önemlidir. Zorbalığı anlamak ve mücadele etmek için eğitim, farkındalık artırma, duygusal destek ve etkili politikaların uygulanması gibi çeşitli stratejilerin bir araya getirilmesi gerekebilir.

Akran (Okul) Zorbalığın Yaş ve Cinsiyet Bakımından Değişimi

Akran zorbalığının yaş ve cinsiyete göre nasıl değiştiğiyle ilgili hem uluslar arası ve hem de ulusal birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan birçok ulusal ve uluslar arası çalışmada erkek öğrencilerin daha çok zorbalık yaptığını kızların ise daha çok kurban olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin; gösterilmiştir. Başka çalışmalarda ise yine erkeklerin daha çok zorba ya da zorba-kurban olduğu (Bayraktar2009, Burnukara ve Uçanok 2012, Pekel 2004), ancak kurban olma açısından kızlarla erkekler arasında fark olmadığı bulunmuştur (Gültekin 2003, Pekel 2004).

Kız ve erkek öğrencilerin zorbalık davranışının çeşitleri bakımından farklılaştıkları da bazı araştırma sonuçlarında görülmektedir. Erkek çocukların daha çok fiziksel zorbalığı gerçekleştirdiği görülürken kız çocukların ise daha çok sözel ve sosyal zorbalığı gerçekleştirdiğini destekleyen birçok araştırma mevcuttur.

Akran zorbalığı, yaşa göre değişiklik gösterebilen bir davranıştır. Zorbalık genellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde daha yaygın görülür, ancak farklı yaş gruplarında farklı biçimlerde tezahür edebilir. İşte yaşa göre akran zorbalığının genel eğilimleri:

Okul Öncesi Çocukluk (3-6 yaş):

Bu dönemde zorbalık daha yaygın olarak sözlü ve fiziksel temas içermeyen biçimlerde ortaya çıkabilir. Çocuklar genellikle kıskançlık, oyuncuğu alıp alma, diğerlerini dışlama gibi davranışları sergileyebilir.

İlkokul Çocukluğu (7-12 yaş):

Sözlü zorbalık bu dönemde daha belirgin hale gelir. Küçük gruplar arasında sosyal dışlama, dedikodu yapma, isim takma gibi davranışlar görülebilir. Ayrıca, fiziksel temas içeren zorbalık da artabilir.

Ergenlik (13-18 yaş):

Fiziksel zorbalık, sosyal dışlama ve çevrimiçi zorbalık bu dönemde daha belirgin hale gelebilir. Sosyal medyanın etkisiyle, çevrimiçi ortamlarda yapılan zorbalık daha sık görülebilir. Arkadaş grupları içindeki hiyerarşiler, popülerlik ve dışlama gibi faktörler, zorbalık davranışlarını etkileyebilir.

Genç Adulthood (18-25 yaş):

Akran zorbalığı genellikle bu dönemde azalma eğilimindedir. Bireyler genellikle daha olgun ve empatik hale gelirler. Ancak, bu dönemde de işyerlerinde veya sosyal gruplarda zorbalık görülebilir.

Zorbalık genellikle ergenlik döneminde zirve yapabilir çünkü bu dönemde sosyal ilişkilerin karmaşıklığı, kimlik arayışı ve grup içindeki dinamikler etkili olabilir. Ancak, çocukluk ve genç yetişkinlik dönemlerinde de gözlemlenebilir.

Zorbalığın azalması ve önlenmesi için okullar, aileler ve toplumlar genellikle eğitim programları, farkındalık kampanyaları ve etkili politikalar geliştirirler. Ayrıca, çocukların ve gençlerin sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik destek önemli bir rol oynar.

Akran Zorbalığının Sonuçları

Akran zorbalığının sonuçları genellikle ciddi ve uzun vadeli olabilir. Zorbalığa maruz kalan bireyler, bu deneyimlerin etkisiyle çeşitli sorunlarla karşılaşabilir. Akran zorbalığının potansiyel sonuçları şu şekildedir:

Duygusal Sorunlar: Zorbalığa maruz kalan bireylerde duygusal sorunlar ortaya çıkabilir. Bu sorunlar arasında depresyon, anksiyete, düşük özsaygı, intikam hissi ve umutsuzluk bulunabilir.

Sosyal İzolasyon: Zorbalık, bireyin sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Mağdurlar genellikle sosyal izolasyon yaşayabilir, arkadaş gruplarından dışlanabilir ve sosyal etkileşimden kaçınabilirler.

Akademik Problemler: Zorbalığa maruz kalan çocuklar ve gençlerin akademik başarıları düşebilir. Zorbalık, okula karşı olumsuz duygulara neden olabilir, dikkat dağınıklığına yol açabilir ve öğrenme motivasyonunu düşürebilir.

Fiziksel Sağlık Sorunları: Zorbalığın stresi ve travması, bireyin fiziksel sağlığını olumsuz etkileyebilir. Baş ağrısı, karın ağrısı, uyku bozuklukları gibi somatik sorunlar ortaya çıkabilir.

Uyuşturucu ve Alkol Kullanımı: Zorbalığa maruz kalan bireyler, duygusal sıkıntıları hafifletmek amacıyla uyuşturucu ve alkol gibi zararlı alışkanlıklara yönelebilirler.

Davranış Sorunları: Zorbalığa maruz kalan bireylerde saldırganlık, öfke kontrolü zorlukları, antisosyal davranışlar gibi davranış sorunları gelişebilir.

Suicidal Eğilimler: Zorbalık, mağdurlarda intihar düşüncelerine ve eğilimlerine neden olabilir. Mağdurlar, yaşadıkları acı ve çaresizlik nedeniyle intihar riski altında olabilirler.

Uzun Vadeli Etkiler: Zorbalığa maruz kalan bireyler, genellikle bu deneyimlerin uzun vadeli etkileriyle karşılaşabilirler. Yetişkinlikte ilişki sorunları, güven eksikliği, duygusal zorlanma gibi uzun vadeli etkiler ortaya çıkabilir.

Zorbalığa maruz kalan bireylerin yaşadığı bu olumsuz sonuçları en aza indirmek için erken müdahale, destek hizmetleri, eğitim ve farkındalık artırma önemlidir. Okullar, aileler ve toplumlar, zorbalığı önlemek ve mağdurların desteklenmesi için etkili stratejiler geliştirmelidir.

Akran Zorbalığıyla İlgili Yapılan Çalışmaların Sonuçları

(Pekel 2004, Pişkin 2003, Yıldırım 2001)'in yaptığı araştırmalar, ilköğretim düzeyinde zorbalık yapan öğrencilerin oranının % 6.2-16.4; zorbalığa maruz kalan öğrencilerin oranının % 8.2-35.1 ve zorba-kurban öğrencilerin oranının % 6.4-30.2 arasında değiştiğini göstermektedir.

Özkan ve Çifci'nin çalışmasında (2010), ilköğretim öğrencilerinin % 33.9'unun akademik yıl boyunca en az bir kez sözlü zorbalığa, % 32.9'unun fiziksel zorbalığa, % 29.2'sinin duygusal zorbalığa ve % 16.9'unun cinsel zorbalığa maruz kaldığı ve zorbalık olaylarının en fazla okul bahçesinde ve sınıflarda ortaya çıktığı belirlenmiştir.

Olweus (1993, 1994) tarafından 7-16 yaşları arasındaki öğrencilerle yapılan bir çalışma, hem erkeklerin hem de kızların akran zorbalığına maruz kalma oranlarının yaşa bağlı olarak sistemli bir şekilde düştüğünü göstermektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Akran zorbalığıyla ülkemizde yapılan çalışmaların sınırlı olduğu yapılan literatür araştırmalarında görülmektedir. Üstelik yapılan araştırmaların neredeyse tamamı öğrenci görüşlerine dayanmaktadır. Öğrencilerin akran zorbalığına uğrama ve akran zorbalığıyla nasıl mücadele edebileceğine yönelik yapılan araştırmalar da öğretmenler ihmal edilmiştir. Bizim araştırmamız bu yönle benzer araştırmalardan ayrılmaktadır. Araştırmamız akran zorbalığıyla ilgili öğretmen görüş ve önerilerini dikkate almaktadır. Bu çalışmanın akran zorbalığıyla mücadelede öğretmen görüşlerini dikkate alması bakımından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın amacı; ilk ve ortaokullarda yaşanan akran zorbalıklarını ve türünü tespit ederek öğretmenlerin akran zorbalığıyla ilgili görüş ve önerilerini almaktır. Bu amaçla öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme formuyla şu sorular yöneltilmiştir:

- 1- Görev yaptığımız okulda öğrencileriniz hangi sıklıkla zorbalığa maruz kalmaktadır?
- 2- Öğrencileriniz zorbalık türlerinden hangisine maruz kalmaktadır?(darp etme, dışlama, alay etme veya hakarete bulunma, başkasının eşyasını alma, diğer)
- 3- Zorbalık nerede gerçekleşmektedir?
- 4- Zorbalığa uğrayan öğrenci bu durumu kiminle paylaşmayı tercih etmektedir?
- 5- Zorbalığı uğrayan öğrencinizin bu durumla baş edebilmesi için neler yapıyorsunuz?

YÖNTEM

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni tercih edilmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinde olgu bilim deseninin hakkında fikir sahibi olduğumuz bir konuyu derinlemesine inceleme fırsatı sunması etkili olmuştur.

Araştırmamızda veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırma teknikleri konularında uzman akademisyenlerin görüşlerine dayanılarak hazırlanan form, uygulanması sırasında çalışmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değişimlere uğramıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmamıza Samsun İlinin Merkez İlçelerinden katılan 48 öğretmene ilişkin bilgiler tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubu Bilgileri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	23	48
Kadın	25	52
Mesleki Kıdem		
0-7 Yıl	6	12,5
8-15 Yıl	14	29
16-25 Yıl	19	40
26Yıl Ve Üzeri	9	18,5
Eğitim Durumunuz		
Lisans	43	89,6
Yüksek Lisans	5	10,4
Branşınız		
Sınıf Öğretmenliği	19	39,6
Sosyal Bilgiler	4	8
Türkçe Öğretmenliği	9	19
Beden Eğitimi	3	6,2
Rehberlik	4	8
Diğerleri	9	19,2

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet bakımından erkek ve kadın olarak dengeli dağıldıkları görülmüştür. Hizmet süresi açısından 8-15 yıl ve 16-25 yıl arasında hizmeti olan öğretmenlerin ağırlıkta oldukları görülmüştür. Samsun ilinin merkez ilçelerini baz aldığımız için 0-7 arası öğretmenin çok az olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin %89,6sının lisans düzeyinde olduğu sadece %10,4ünün lisans düzeyinde olduğu görülmüştür.

İlk ve ortaokul öğretmenleri içerisinde çalışmamıza katılan öğretmenlerin %39unun sınıf öğretmeni olması dikkat çekmektedir. Ayrıca, sosyal bilgiler, Türkçe, Beden Eğitimi, Rehberlik gibi branşlarda da öğretmenler çalışmamıza katılmışlardır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmamızda kullanılan veriler literatür taraması ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının hazırlanmasında uzman görüşünden faydalanılmıştır.

Çalışma verilerinin analizinde ve yorumlanmasında nitel araştırma yöntemlerinde sıklıkla kullanılan betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Betimsel içerik analizi yöntemi, belirli bir konuda ya da alanda birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesi anlamına gelir(Ültay,2021).

BULGULAR

Araştırmamızın bu bölümünde; ilk ve ortaokullarda öğrencilerin hangi sıklıkta zorbalığa maruz kaldığı, hangi zorbalık türüyle öğrencilerin karşılaştığı, zorbalığın nerede gerçekleştiği, zorbalığa maruz kalan öğrencinin bu durumu kiminle paylaştığı ve öğretmenlerin zorbalığı maruz kalan öğrencinin bu durumla başa çıkabilmesi için neler yaptığı sorularına cevap aranmıştır. Çalışmaya ilkokullardan 24, ortaokullardan 24 öğretmen katılmıştır.

Zorbalık Davranışının Sıklığına İlişkin Bulgular

1-Görev yaptığınız okulda öğrencileriniz hangi sıklıkla zorbalığa maruz kalmaktadır? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin verdiği cevaplar tabloda gösterildiği gibidir

Tablo 2: Zorbalık Davranışının Görülme Sıklığı

Zorbalık Davranışın Görülme Sıklığı	İlk Okullarda Görülme Sıklığı		Ortaokullarda Görülme Sıklığı	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Her gün	9	37,5	2	8
Haftada Birkaç Kere	7	29	8	33
Ayda Birkaç Kere	4	16,5	10	42,5
Çok Nadir	4	16,5	4	16,5

Tablo 3 incelendiğinde ilk ve ortaokullarda akran zorbalığının görülme sıklığında farklılıklar olduğu görülmüştür. İlkokullardan çalışmaya katılan öğretmenlerin %37,5i her gün zorbalığa maruz kalan öğrenci gördüğünü söylerken bu oran ortaokullarda sadece %8dir.

İlkokullardan çalışmamıza katılan öğretmenlerin %66,5 her gün veya haftada birkaç kere zorbalığa uğrayan öğrenci gördüğünü söylerken bu oran ortaokullarda %42de kalmıştır. Aynı sonuçlara göre ortaokullarda ayda birkaç kere veya çok nadir zorbalığa maruz öğrenci gördüğünü söyleyen öğretmenlerin oranı % 59 iken bu oran ilkokullarda %33tür.

Tablo 3teki verilere göre zorbalık davranışının ilkokullarda daha sık görüldüğü ve ortaokullarda zorbalık davranışının azaldığı anlaşılmaktadır.

Zorbalık Türlerine İlişkin Bulgular

2- Öğrencileriniz zorbalık türlerinden hangisine maruz kalmaktadır? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin verdiği cevaplar tablo 3de gösterildiği gibidir. Öğretmenler birden fazla cevap vermişlerdir. Cevaplar kız ve erkek öğrenciler bakımından anlamlı bir şekilde farklılaştığından zorbalık türleri kız ve erkek öğrenci açısından incelenmiştir.

Tablo 3: Zorbalık Türleri

Zorbalık Davranışının Türleri	Kız Öğrenciler		Erkek Öğrenciler	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Vurma, Darp Etme	7	14,5	16	33
Dışlama	8	17	6	12,5
Alay Etme	9	18,7	11	23
Tükürme	5	10,4	6	12,5
Hakaret Etme	11	23	8	17
Tehdit Etme	4	9	9	18,7
Eşyasını Alma	7	14,5	8	17

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin zorbalık davranışı gösteren öğrencilerin cinsiyete göre farklı zorbalık davranışı sergilediklerini söyledikleri söylenebilir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla zorbalık davranışı gösterdiği tablodan anlaşılmaktadır.

Cinsiyet bakımından bakıldığında erkek öğrencilerin varma darp, etme ile alay etme davranışında bulunduğu görülürken, kız öğrencilerin hakarete bulunma ve alay etme davranışlarını daha fazla sergiledikleri görülmüştür. Bu açıdan incelendiğinde erkek öğrencilerin daha çok fiziksel zorbalıklar, kız öğrencilerin ise sözel zorbalıklar sergiledikleri görülmektedir.

Zorbalık Davranışlarının Gerçekleştiği Yere İlişkin Bulgular

Zorbalık nerede gerçekleşmektedir? Sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar tabloda gösterilmiştir. Öğretmenler birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 4: Zorbalık Davranışın Gerçekleştiği Yerler

Zorbalık Davranışın Gerçekleştiği Yerler	İlk Okullarda		Ortaokullarda	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Sınıfta	5	20,8	4	16,6
Koridorlarda	3	12,5	3	12,5
Kantinde	6	25	8	33,3
Okul Bahçesinde	11	45,8	14	58,3
Tuvalette	3	12,5	5	20,8
Öğrenci Servisinde	4	16,6	5	20,8

Tablo 4 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlere göre zorbalık davranışının gerçekleştiği yerin ilk ve ortaokullarda farklılık gösterdiği görülmektedir. Hem ilk hem de ortaokullarda zorbalık davranışın en çok gerçekleştiği yerlerin okul bahçesi ve kantin olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre, ilkokullarda zorbalık davranışının sınıf içerisinde görülme sıklığı ortaokullardan daha fazladır. Tuvalet ve öğrenci servislerinde zorbalık davranışının görülme sıklığı ise ortaokullarda ilkokullara göre daha fazladır.

Zorbalığa Uğrayan Öğrencinin Bu Durumu Kiminle Paylaştığına İlişkin Bulgular

Zorbalığa uğrayan öğrenci bu durumu kiminle paylaşmayı tercih etmektedir? Sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar tabloda gösterildiği gibidir. Öğretmenler birden fazla cevap vermesi dikkate alınarak tablo hazırlanmıştır.

Tablo 5: Zorbalık Davranışının Paylaşıldığı Kişiler

Zorbalık Davranışın Kiminle Paylaşıldığı	İlk Okullarda		Ortaokullarda	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Anne-Babayla	9	37,5	8	33
Öğretmeniyle	10	42	4	17
Yakın Arkadaşıyla	6	25	7	29
Kimseyle	4	17	9	37,5

Tablo 3 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre; ilk ve ortaokullarda zorbalığa uğrayan öğrencinin bu durumu kiminle paylaştığına dair verilerin farklılık gösterdiği görülmektedir.

İlkokullardaki öğrencilerin %17sinin ortaokullardaki öğrencilerin ise %37,5inin zorbalığa uğradığını kimseye söylemediği görülmektedir. Özellikle ortaokullarda bu kadar öğrencinin zorbalığa uğradığını saklaması önemsenmesi gereken bir konudur.

Zorbalığa uğrayan öğrenci ilkokullarda zorbalığa uğradığını en fazla öğretmeni ve anne babasıyla paylaşırken ortaokullardaki öğrenciler ise anne-babayla ve yakın arkadaşıyla bu durumu paylaşmaktadır. Ortaokullardaki öğrencilerin zorbalığa uğradığını öğretmeniyle paylaşmayı tercih etmediği de araştırmanın bir diğer önemli sonucudur.

Zorbalığa Uğrayan Öğrencinin Bu Durumla Baş Edebilmesi İçin Öğretmenlerin Neler Yaptığıyla İlgili Bulgular

Zorbalığı uğrayan öğrencinin bu durumla baş edebilmesi için neler yapıyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar tabloda gösterilmiştir. Bazı öğretmenlerin bu soruya birden farklı cevaplar vermesi dikkate alınarak tablo hazırlanmıştır.

Tablo 6: Zorbalık Davranışı Durumunda Öğretmenlerin Sergilediği Davranışlar

Zorbalık Davranışı Karşısında Öğretmenlerin Yaptıkları	Frekans	Yüzde
Zorbalık Yapan Öğrenciye Bu Davranışının Ne Kadar Yanlış Olduğunu Anlatmak	19	39,58
Zorbalık Yapan Öğrenciyi Rehberlik Servisini Yönlendirmek	24	50
Durumu Öğrenci Velilerini Bildirmek	6	12,5
Zorbalık Yapan Öğrencinin Bu Davranışı Tekrarlamasını Önlemek	16	33
Sınıf Genelinde Öğrencilerle Zorbalığa Maruz Kalmaları Halinde Ne Yapacaklarını Anlatmak	20	41
Zorba Davranışlara Maruz Kalan Öğrencime Destek Olma	5	10,4
Zorbalık Durumunda Olayı Okul İdaresine Bildirme	26	54

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin zorbalığa uğrayan bir öğrencisini gördüğünde neler yaptıkları görülmektedir. Öğretmenlerin zorbalık davranışı olduğunda en sık yaptıkları şeyin %54 ile durumu okul idaresine bildirmek ve %50 ile öğrenciyi rehberlik servisine yönlendirmek olduğu görülmektedir. Bunları sırasıyla %41le sınıfta öğrencilere zorbalık davranışına maruz kalmaları halinde neler yapacaklarını anlatmak, %39,58le zorbalık yapan öğrenciye bu davranışının ne kadar yanlış olduğunu anlatmak ve %33le zorbalık yapan öğrencinin davranışını tekrarlamasını önlemek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin çok azının veliye durumu bildirdiği ve zorbalığa uğrayan çocuğa destek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin verdiği cevaplara bakıldığında, okullarda zorbalık davranışını önlemekten uzak davranışlar gösterildiği görülmüştür. Zorbalık davranışı şüphesiz ki son derece karışık ve detayları olan bir unsurdur. Araştırmamıza katılan öğretmenlerin genelde zorbalık davranışı gerçekleştikten sonra bazı önlemler aldıkları görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Zorbalık, bir kişiye, gruba veya topluluğa yönelik kasıtlı olarak zarar veren, korkutan veya rahatsız eden davranıştır ve okullarda bulunmaması gerekir. Zorbalığın olduğu okullarda öğrenciler kendini güvende hissetmez. Kendini güvende hissetmeyen öğrencilerin okulda sağlıklı bir eğitim olması mümkün değildir. Bu nedenle okullarda akran zorbalığının önlenmesi çok önemli bir konudur.

Konuyla ilgili yapılan araştırmaların neredeyse tamamı zorbalığa uğrayan öğrencileri baz alarak sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Bizim araştırmamız ise zorbalığın bulunduğu okullardaki öğretmenlerin görüşlerini almış ve okullarda akran zorbalığıyla mücadele edilebilmesi için neler yapılabileceğine yönelik öneriler geliştirmiştir. Bu yönüyle araştırmamız benzer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Araştırmamız sonucunda ilkokullardaki akran zorbalığının ortaokullara göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az zorbalık yaptığı da araştırmamız bir diğer önemli sonucudur. Bu sonuçlar bakımından daha önce yapılmış çalışmalarla benzer sonuçlar araştırmamızda ortaya çıkmıştır.

Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha sözel zorbalıklarda bulunduğu ve öğrencilerin yaşının büyüdükçe zorba davranışlarında azalma olduğu da araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden anlaşılmaktadır.

Ortaokullarda öğrencilerin %37sinin akran zorbalığına uğradığını kimseyle paylaşmaması ciddiye alınması gereken bir husus olarak göze çarpmaktadır. Bu oranın ilkokullarda %17lerde kaldığı ve zorbalığa maruz kalan öğrencinin bu durumu öğretmeni ve anne-babasıyla paylaşmayı tercih ettiği görülmüştür.

Öğretmenlerin zorbalığa maruz kalan bir öğrenciyi tespit ettiğinde neler yaptıkları incelendiğinde daha çok durumu okul idaresine bildirme ve okul rehberlik servisini harekete geçirme fiillerinde buldukları görülmüştür. Bunu yanında öğrencinin yaptığı davranışın ne kadar yanlış olduğunu anlatma ve sınıf genelinde bu tarz davranışlar karşısında neler yapmaları gerektiğini anlatma öğretmenlerin zorba davranışlar karşısında yaptıkları diğer çalışmalarlardır. Zorbalık eylemi karşısında velileri bilgilendirmeyi pek tercih etmek istemedikleri de görülmektedir.

Öneriler

Zorbalık son dönemlerde ülkemiz okullarında da sık sık görülen bir durumdur ve mutlaka bu durumla mücadele etmek gerekir. Araştırmamızın sonuçlarına göre; öğretmenlerin zorbalık davranışı öncesi yeterli eylemlerinin olmadığı daha çok akran zorbalığının yaşanmasıyla harekete geçtikleri görülmüştür. Bu durum akran zorbalığıyla mücadele etmek için yeterli değildir.

Akran zorbalığının önlenmesi için yapılması gerekenleri şu şekilde sıralayabiliriz

1-Öğrencinin zorba davranışlar göstermesi çevre etkisiyle öğrenilen bir durum olması nedeniyle erken çocukluk döneminden itibaren doğru davranışlar geliştirmesi sağlanmalıdır.

2-Akran zorbalığını gerçekleştirebilecek olan öğrencinin okul dışındaki hayatında şiddet geçmişi olan öğrenciler olduğu dikkate alınmalı ve bu durumdaki öğrenciler önceden tespit edilmelidir.

3-Veli-öğretmen-okul yönetimi ve okul çalışanlarının iş birliğiyle akran zorbalığıyla ilgili programlar geliştirilmeli ve sonuçları takip edilmelidir.

4-Eğitimin her kademesinde akademik becerilerin yanı sıra sağlıklı sosyal ilişkilerin kurulabilmesi için de öğrencilere eğitimler verilmelidir.

5-Zorbalığı uygulayan öğrencilerin rehabilitasyonu ve zorbalığa maruz kalan öğrencilerin iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

6-Öğrencileri öfke kontrolü, kendini doğru ifade edebilme gibi alanlarda geliştirici çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akgün, S. (2005). *Akran zorbalığının anne-baba tutumları ve anne-baba ergen ilişkisi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara. Anabababalara Zorbalık Karşıtı Bilgiler, Erişim Tarihi: 05.08.2006, https://www.det.nsw.edu.au/media/downloads/languagesupport/anti_bullying/abturkish.pdf Anne babalar için bilgiler, Erişim Tarihi: 14.09.2006, <http://www.dest.gov.au/nr/rdonlyres/ff80f7dd-adb3-4ad7-baa0-82d7f86493ac/1522/turkish.pdf> zorbalık

Baldry A.C. ve Farrington, P.D. (2000). Bullies and delinquents: personal characteristics and parental styles. *Journal of Community and Applied Psychology*, 10,17–31.

Bayraktar F (2009) Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: Bütüncül bir model önerisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Burnukara P, Uçanok Z (2012) İlk ve orta ergenlikte akran zorbalığı: Gerçekleştiği yerler ve baş etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15 (29): 68-82.

Kartal, H. & Bilgin, A. (2009). İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLER VE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ZORBALIĞA YÖNELİK GÖRÜSLERİ . *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , 7 (3) , 539-562 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26108/275066>

Leach F. (2005). Learning to be violent; The role of the school in developing adolescent. *Gendered Behavior, Compare*. 33 (3), 385–400.

Olweus, D. (1994). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program, *Journal of Child Psychol Psychiatry*. 35(7), 1171–90.

Olweus D (1993) Bullying at school: Understanding children's worlds. *Oxford, MA: Blackwell Publishing*.

- Özdiñer Arslan, S. & Savaşer, S. (2009). OKULDA ZORBALIK . Milli Eğitim Dergisi , 39 (184) , 218-227 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/milliegitim/issue/36201/407174>
- Özkan Y, Çifci EG (2010) Düşük Sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9 (2): 576-586. <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Pekel N (2004) Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pişkin M (2003) Okullarda yaygın bir sorun: Akran zorbalığı. N Bilgiç (Ed.), *Eğitimde Şiddet içinde* (8-22). Ankara: Altan Matbaacılık.
- Pellegrini, A. D. (1998). Bullies and victims in school: A review and call for research. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19(2), 165–76.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A. , Kaistaniemi, L. ve Lagerspetz, K. (1999). Self evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents' participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 1268–78.
- Schwartz D, Dodge K. A., Petit G. S. ve Bates J. E. (1997). The Early socialization of aggressive victims of bullying. *Child Development*, 68(4), 665–75.
- Ergül Topçu, A. (2018). OKULLARDA AKRAN ZORBALIĞININ YAYGINLIĞI VE DOĞASI ÜZERİNE BİR DERLEME . *Kriz Dergisi* , 26 (2) , 0-0 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kriz/issue/41895/505251>
- Ültay, E., Akyurt, H., Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188- 201.
- Yıldırım S (2001) The Relationship of bullying, family environment and popularity. Unpublished master's thesis. Middle East Technical University, Ankara.